

HIERARCHIE IN DE KUNST

ROSA BONHEUR

JONGEN IN PETTICOAT

Tekst: Rita Meuwese

Ik hou van korte 'doen alsof' spelletjes waarbij ik me probeer te verplaatsen in de levens van bekende en minder bekende personen. Kunstgeschiedenis is een prachtige bron om uit te putten. Zo was er kort geleden een amusetip van de Vrije Academie, het landelijke onderwijsinstituut voor kunst & cultuur: een lezing over Marie Rosalie Bonheur, een Franse schilderes en beeldhouwster, bekend om haar schilderijen van dieren.

In de korte beschrijving staan de woorden dierenschilder, negentiende eeuw, door mannen gedomineerde kunstwereld, een onafhankelijke vrouw, haar tijd ver vooruit en een icoon van het feminisme in de 19e eeuw die kon leven van haar kunst. Voor mij meer dan genoeg kietelende triggers om 'achter deze vrouw aan te gaan' en haar tijdlijn te volgen naar het jaar 1822 in Frankrijk.

DE WERELD VAN ROSA BONHEUR

Met hoge snelheid vlieg ik imaginair door haar wereld. Ineens sta ik voor mijn kledingkast, staar naar buiten om een inschatting te maken van de gepaste kleding voor die dag. Ik besluit tot een lange broek met een fijne warme trui. Plots verschuift het perspectief naar het lokale politiebureau. Ik word geacht om als vrouw toestemming te vragen om deze kledingkeuze te mogen uitvoeren. Met de Napoleon-permit op zak sta ik even later in een slachthuis. Ik wil koeiedelen bestuderen om opgedane kennis en vaardigheid te verwerken in een schilderij wat ik ga maken. Thuis wachten een schilderdoek van 5 meter en een mooie vrouw op me. Vervuld van fijne gevoelens kom ik later die dag gebroekt en wel terug in mijn kasteel. En is het weer 2022.

Dát is de wereld van Rosa Bonheur.

Guru de Cloud vertelt me: de Française Rosa Bonheur (16 maart 1822 - 25 mei 1899) is de beroemdste vrouwelijke kunstschilder binnen de stroming van het realisme van de negentiende eeuw. Haar landgenote Aurore Dudevant, die schreef onder het mannelijke pseudoniem George Sand (1804-1876), was waarschijnlijk het grote voorbeeld voor Bonheur. Beide vrouwelijke kunstenaars namen een uitzonderlijke positie in binnen de door mannen gedomineerde culturele wereld.

JONGEN IN PETTICOAT

Een jongen in petticoat zo omschreef haar vader haar.

Rosa Bonheur is een vroeg voorbeeld van een feministe. Ze leefde volledig zelfstandig, zonder enige financiële steun buiten haar eigen levensonderhoud gemaakt van schilderen. Baanbrekend voor die tijd, Ze was openlijk lesbisch en leefde haar hele leven met een andere vrouw. Ze verwierp ook typische vrouwelijke kleding en vroeg in plaats daarvan in 1852 een politievergunning aan (wat aangeeft hoe radicaal dit was) om mannenkleding te dragen terwijl ze werkte. Zo schept ze een precedent en wordt een rolmodel voor mensen als de iconische Georgia O'Keeffe en Frida Kahlo, die in de twintigste eeuw soortgelijke visuele uitspraken van gelijkheid deden.

De vader van Bonheur was een volgeling van de Franse sociaalfilosoof Saint-Simon, die geloofde in de gelijkheid van de seksen. Rosa werd opgevoed als een gelijke aan haar broers en deze onafhankelijke geest bracht de kunstenaar ertoe haar leven op haar eigen voorwaarden te leven. De waarschijnlijk lesbische en androgyne schilderes droeg vaak mannenkleden en had haar haar kortgeknipt. Zij leefde met haar vriendin Nathalie Micas en na de dood van Nathalie in 1889 met de Amerikaanse Anna Klumpke (de zuster van Dorothea Klumpke).

Ze droeg jurken voor sociale gelegenheden, maar leefde vooral in herenkleding. Ze kreeg zelfs toestemming van de Franse overheid om in het openbaar broeken te dragen om zich gemakkelijker en veiliger te kunnen bewegen in de omgevingen waarin ze werkte. Haar werkkleding bestond ook uit een losse kiel en zware laarzen die haar voeten beschermden. Ze rookte sigaren in het openbaar en jaagde.

ZE ZEI OOI TEGEN EEN MANNELIJKE VRIEND: '... ALS JE EENS WIST HOE WEINIG IK OM JE SEKS GEEF, ZOU JE NIET ZULKE RARE IDEEËN IN JE HOOFD KRIJGEN. FEIT IS DAT IK, NET ALS MANNEN, ALLEEN VAN DE STIEREN HOUD DIE IK SCHILDER.'

Rosa's werk werd bewonderd door contemporaine manlijke Franse kunstenaars zoals Camille Corot, Eugène Delacroix en Théodore Géricault. Bovendien dwong ze groot respect af bij beroemde tijdgenoten zoals Victor Hugo, koningin Victoria en Napoleon III. Ze werd bezocht door royals, staatslieden en beroemdheden.

Keizerin Eugénie, de echtgenote van Napoleon III, arriveerde op een dag onaangekondigd op het kasteel en was zo onder de indruk van het werk van Bonheur dat ze terugkeerde om de medaille van Chevalier van het Légion d'Honneur op de boezem van de schilder te spelden. Bonheur was de eerste vrouw die de onderscheiding ontving voor prestatie in de kunsten. "Genius heeft geen seks", verklaarde de keizerin. In 1894 werd Bonheur verheven tot Officier.

Op de tentoonstelling de Salon van 1853 in Parijs maakte Bonheur grote furore met haar monumentale schilderij Paardenmarkt. We zien op het doek de tweewekelijkse paardenmarkt in Parijs.

PAARDENMARKT, 1853-55, OLIEVERF

Om het onderwerp goed te kunnen bestuderen, bezocht ze regelmatig de paardenmarkt. Ze droeg een broek in plaats van een rok, zodat ze minder opviel, want op de paardenmarkt waren zelden vrouwen aanwezig. Uit het schilderij blijkt ook dat de paardenhandel een mannencultuur was. Maar een aantal kunsthistorici zijn ervan overtuigd dat de kunstenaar een portret van zichzelf in het schilderij heeft verwerkt. Zij herkennen Bonheur in het schilderij als de centrale figuur te paard in het blauw, met een donkere cap op.

Het gespierde machtsvertoon van trappelende en steigerende paarden viel beslist op in vergelijking met kunstwerken, die men halverwege de negentiende eeuw van vrouwen gewend was. Meestal waren dit aquarellen of bloemmotieven, geschilderd op porselein. Het schilderij werd mede daarom een groot succes. Bonheur kreeg direct erkenning. Het werd getoond in Engeland en Noord-Amerika. In 1855 won ze voor de tweede keer op de Salon een gouden medaille, voor haar Hooioogst in de Auvergne.

Bonheur woonde en werkte vanaf 1859 in het kasteel By, in de buurt van Fontainebleau, waar ze in 1899 komt te overlijden. Bonheur en haar levenspartners liggen samen begraven op Père Lachaise in Parijs onder een grafsteen met de tekst: "Vriendschap is goddelijke genegenheid."

Het testament waarin Rosa Bonheur haar bezit aan een andere vrouw, Anna Klumpke, naliet werd aangevochten door haar familie. Het was de aanleiding voor een wijziging in het Franse recht.

Haar atelier net buiten Parijs is bewaard gebleven en omgevormd tot een museum (Musée de l'Atelier Rosa Bonheur in Thomery en Seine-et-Marne). Het gebouw is sinds haar dood in 1899 onveranderd gebleven, afgezien van de verkoop van alle schilderijen die het ooit bevatte. Het museum bestaat voornamelijk uit objecten die betrekking hebben op het dagelijks leven van Bonheur (inclusief een Indiaans kostuum dat ze van Buffalo Bill heeft gekregen) en Het werd in 2011 op de lijst 'Maisons des Illustres' geplaatst, hoewel het pand eromheen in de zomer van 2014 te koop werd aangeboden. Het pand is in september 2017 door Katherine Brault gekocht van de nazaten van Anna Klumpke. Aan het museum wordt een bed & breakfast-project toegevoegd.

WETENSWAARDIGHEDEN

Haar beroemde schilderij Paardenmarkt is te bewonderen in het Metropolitan Museum of Art in New York, dat tevens in het bezit is van een aantal voorstudies van hetzelfde werk.

Musée d'Orsay in Parijs toont een grote overzichtstentoonstelling genaamd Rosa Bonheur in Parijs, te zien van 18 oktober t/m 15 januari 2023.

Op donderdag 23 juni 2022 organiseerde het FHS Chicago Chapter een virtueel evenement over het leven en de nalatenschap van de beroemde kunstenaar Rosa Bonheur. Jay Clarke, Rothman Family Curator of Prints and Drawings bij The Art Institute of Chicago gaf een presentatie over de geschiedenis en kunst van Bonheur, en Katherine Brault, eigenaar van het Château de By, en haar dochter Lou gaven een virtuele rondleiding door Bonheur's voormalige huis en studio.